

ΜΕΡΟΣ Β΄

Γένος και Παιδεία

* * *

ΑΡΣΕΝΙΟΣ

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΑΥΣΤΡΙΑΣ, ΥΠΕΡΤΙΜΟΣ ΚΑΙ ΕΞΑΡΧΟΣ ΟΥΓΓΑΡΙΑΣ ΚΑΙ ΜΕΣΣΕΥΡΩΠΗΣ

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΘΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΤΗΣ ΒΙΕΝΝΗΣ ΔΥΟ ΑΙΩΝΕΣ ΑΔΙΑΛΕΙΠΤΗΣ ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΑΙΔΕΙΑΝ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ

Ἡ Βιέννη¹, ἡ πρωτεύουσα τῆς Ὁμοσπονδιακῆς Δημοκρατίας τῆς Αὐστρίας καὶ πολυπληθέστερη πόλη τῆς, ἀποτελεῖ διαχρονικά σπουδαῖο πολιτιστικό καὶ πολιτικό κέντρο τῆς Εὐρώπης, καθὼς καὶ σημαντικό ἐκκλησιαστικό, ἐκπαιδευτικό καὶ πολιτιστικό κέντρο τοῦ Ἑλληνισμοῦ στό πέρασμα τῶν αἰῶνων.

Ἦδη ἀπὸ τὴν ὕστερη ἀρχαιότητα μαρτυροῦνται οἱ ἀπαρχές τῆς ἑλληνικῆς παρουσίας γενικότερα στὴν Αὐστρία ἀλλὰ καὶ εἰδικότερα στὴ Βιέννη. Ὡστόσο, ἀπὸ τὴ Βυζαντινὴ περίοδο, μὲ τὴ σύναψη γάμων μεταξύ Αὐστριακῶν Ἡγεμόνων καὶ Βυζαντινῶν Πριγκιπισσῶν, ἐδραιώθηκε ἡ ἑλληνικὴ καὶ ὀρθόδοξη παρουσία στὴν περιοχή τῆς Αὐστρίας καὶ γενικότερα στὴν Κεντρικὴ Εὐρώπη κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ 12^{ου} καὶ 13^{ου} αἰῶνα².

Μερικοὺς αἰῶνες ἀργότερα, μετὰ τὴ δευτέρη πολιορκία τῆς Βιέννης ἀπὸ τοὺς

---

¹ Γιά τὴν ἱστορία τῆς Βιέννης ἀπὸ τὴν προϊστορικὴ ἐποχὴ ἕως καὶ τὴς ἀρχές τοῦ 21^{ου} αἰῶνα, βλ. ἐνδεικτικά τὸ τρίτομο ἔργο, Csendes Peter - Opll Ferdinand, *Wien - Geschichte einer Stadt: Band 1: Von den Anfängen bis zur Ersten Türkenbelagerung*, Böhlau Verlag Wien 2001. Csendes Peter - Opll Ferdinand, *Wien - Geschichte einer Stadt: Band 2: Die frühneuzeitliche Residenz (16. bis 18. Jahrhundert)*, Böhlau Verlag Wien 2003. Csendes Peter - Opll Ferdinand, *Wien - Geschichte einer Stadt: Band 3: Von 1790 bis zur Gegenwart*, Böhlau Verlag Wien 2006.

² Χοτζάκογλου Χαράλαμπος, *Οἱ ἑλληνορθόδοξοι ναοὶ καὶ ὁ ἑλληνισμὸς τῆς Βιέννης: ἑλληνικά - γερμανικά = Die griechisch-orientalischen Wiener kirchen und die griechische Diaspora in Wien: Griechisch - Deutsch*, Wien - Athen, 1998, 11, 47.

Όθωμανούς (1683) και τις έπακόλουθες συνθήκες ειρήνης του Κάρολιτς (1699), του Πασάροβιτς (1718) και του Βελιγραδίου (1739), η Βιέννη άρχισε να αποτελεί πόλο έλξης των Έλλήνων από την Όθωμανική Αυτοκρατορία για έμπορικούς και οικονομικούς λόγους, διότι οι προαναφερθείσες συνθήκες εξασφάλισαν τό άνοιγμα έμπορικων οδών μεταξύ των δύο αυτοκρατοριών, δηλαδή μεταξύ της τότε Μοναρχίας των Αψβούργων και της Όθωμανικής Αυτοκρατορίας³.

Η Βιέννη, η πρωτεύουσα της τότε Αψβουργικής Αυτοκρατορίας, υπήρξε σπουδαίο πνευματικό και έμπορικό κέντρο και αποτέλεσε σημαντικό πόλο έλξης για τους έλληνόφωνους ορθόδοξους χριστιανούς εμπόρους της Όθωμανικής Αυτοκρατορίας, κυρίως από τον 17^ο αιώνα και έξής, λόγω της σύναψης των προαναφερθεισών διπλωματικών συνθηκών που ύπογράφηκαν μεταξύ των τότε Μεγάλων Δυνάμεων της έποχής εκείνης⁴.

Για τους ορθόδοξους Έλληνες, που έγκαταστάθηκαν και ασχολούνταν έπαγγελματικά με τό έμπόριο στην Αψβουργική Αυτοκρατορία, η Βιέννη ανάδειχθηκε σε σπουδαίο οικονομικό και έμπορικό κέντρο⁵. Από τις σημαντικότερες έλληνικές οικογένειες που διαβίωναν και δραστηριοποιούνταν στην Αψβουργική πρωτεύουσα ήταν οι οικογένειες Δούμπα⁶, Σίνα⁷ και πολλές άλλες, οι όποιες κατάγονταν από διάφορες περιοχές της Ηπείρου, της Θεσσαλίας, της Μακεδονίας και άλλες γεωγραφικές περιοχές της Νοτιοανατολικής Ευρώπης.

Παράλληλα, από τά μέσα του 18^{ου} αιώνα η Βιέννη αποτέλεσε όχι μόνο σπουδαίο οικονομικό και έμπορικό κέντρο των Έλλήνων που δραστηριοποιούνταν στην πρωτεύουσα της Αψβουργικής Αυτοκρατορίας, αλλά και σημαντική κοιτίδα της πνευματικής άνθησης του Έλληνισμού που διαβίωνε στα έδάφη της Κεντρικής Ευρώπης.

Η πνευματική άνθηση του Έλληνισμού και η έπαφή του με τις ιδέες του

³ Χοτζάκογλου, *Οι έλληνορθόδοξοι ναοί και ό έλληνισμός της Βιέννης*, 11, 47.

⁴ Δορδανός Στράτος, «Η Έθνική των Έλλήνων Σχολή της Βιέννης», στον τόμο: *Οι Μακεδόνες της διασποράς: 17ος, 18ος και 19ος αιώνας*, Ιωάννης Σ. Κολιόπουλος - Ιάκωβος Δ. Μιχαηλίδης (έπιμέλεια), Θεσσαλονίκη 2011, σσ. 155-156.

⁵ Για τί μετανάστευση και εγκατάσταση των Έλλήνων εμπόρων στή Βιέννη από τον 18^ο έως και τά μέσα του 19^{ου} αιώνα βλ. ένδεικτικά, Σειρηνίδου Βάσω, *Έλληνες στή Βιέννη (18ος - μέσα 19ου αιώνα)*, Αθήνα 2011.

⁶ Για τίν οικογένεια Δούμπα, βλ. Konecny Elvira, *Die Familie Dumba und ihre Bedeutung für Wien und Österreich*, Wien 1986.

⁷ Για τίν οικογένεια Σίνα, βλ. Λαΐος Γεώργιος, *Σίμων Σίνας*, έν Αθήνας 1972.

Ευρωπαϊκού Διαφωτισμού⁸, ιδιαίτερα στις ελληνικές παροικίες που βρίσκονταν εκτός του γεωγραφικού χώρου της Όθωμανικής Αυτοκρατορίας, διαμόρφωσε τις κατάλληλες συνθήκες για τη δημιουργία ενός πνευματικού κινήματος που ονομάστηκε Νεοελληνικός Διαφωτισμός⁹, ο οποίος αναπτύχθηκε από τα μέσα του 18^{ου} μέχρι και την πρώτη δεκαετία του 19^{ου} αιώνα σε διαφορετικό πολιτειακό και θρησκευτικό πλαίσιο από εκείνο της Ερώτης, μεταφέροντας τό πνεύμα του Ευρωπαϊκού Διαφωτισμού στον ελληνικό πνευματικό χώρο. Αποτέλεσμα της διάδοσης των ιδεών του Ευρωπαϊκού Διαφωτισμού στον ελληνικό χώρο ήταν η στροφή του ενδιαφέροντος προς τά θέματα της αγωγής, της προαγωγής των ζωντανών γλωσσών, της ανεξιθρησκίας, της αξιοπρέπειας του ανθρώπου, του όρθου λόγου, του ελεύθερου στοχασμού, των έπιστημών κ.λπ.¹⁰.

Σ' αυτήν την εποχή των πνευματικών, πολιτικών και κοινωνικών ζυμώσεων,

⁸ Ο Διαφωτισμός ήταν ένα πνευματικό, φιλοσοφικό και ιδεολογικό κίνημα της εποχής που εμφανίστηκε στην Ερώπη κατά τον 17^ο και τον 18ο αιώνα. Ο έγκριτος μελετητής και έρευνητής του Νεοελληνικού Διαφωτισμού, Κωνσταντίνος Δημαράς αναφέρει χαρακτηριστικά για τον Ευρωπαϊκό Διαφωτισμό: «Ο ευρωπαϊκός διαφωτισμός αναπτύχθηκε ως επακόλουθο της Αναγέννησης, κάτω από συγκεκριμένες πολιτειακές και θρησκευτικές συνθήκες. Δέν αποτελούσε έναίο φιλοσοφικό σύστημα αλλά «τρόπο» σκέψης, που έκδηλώθηκε ως «πίστη στη δύναμη του όρθου λόγου», στη «δυνατότητα του ανθρώπου νά εξελίσσεται, νά προοδεύει, νά δημιουργεί συνθήκες ευημερίας, ευάρεας, ευτυχίας». Ο ευρωπαϊκός διαφωτισμός έδινε ιδιαίτερη βαρύτητα στην αγωγή, στην προαγωγή των ζωντανών γλωσσών, κήρυσσε την ανεξιθρησκία, την αξιοπρέπεια του ανθρώπου. Ο όρθος λόγος θεωρήθηκε ισχυρότερος από κάθε αυθεντία. Περιεχόμενο του διαφωτισμού ήταν ο «στοχασμός απαλλαγμένος από προλήψεις» και οι «φυσικές έπιστήμες». Βλ. σχετικά, Δημαράς Κ. Θ., *Νεοελληνικός Διαφωτισμός*, Αθήνα 1980 (2η έκδοση), σ. 5.

⁹ Ο Νεοελληνικός Διαφωτισμός διακρίνεται σε τρεις περιόδους. Πιο συγκεκριμένα, η πρώτη περίοδος ονομάζεται προδρομική. Κατά την πρώτη αυτή περίοδο, δηλαδή από τα μέσα του 18^{ου} αιώνα, σημειώνεται μεταφορά στον ελληνικό πνευματικό κόσμο, των νεώτερων φιλοσοφικών ρευμάτων μέσω των μεταφράσεων και των εκδόσεων νεωτερικών έργων, κυρίως του Βολταίρου, αλλά και γενικότερα της δυτικής διανόησης. Η δεύτερη περίοδος του νεοελληνικού διαφωτισμού, η οποία διαρκεί ως τα τέλη του 18^{ου} αιώνα, χαρακτηρίζεται από την επίδραση που ασκεί στον ελληνικό χώρο η Γαλλική Έγκυκλοπαιδεία, και ονομάζεται περίοδος ανακαίνισης. Η τρίτη και τελευταία περίοδος του νεοελληνικού διαφωτισμού είναι η περίοδος πριν από την έναρξη της Έλληνικής Έπανάστασης. Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό αυτής της περιόδου είναι ότι οι έμποροι και οι λόγιοι που διαμένουν και δραστηριοποιούνται στις Παραδουνάβιες Ηγεμονίες και στην Κεντρική Ερώπη επηρεάζονται από τις άρχές της ελευθερίας, της δικαιοσύνης και της ισότητας της Γαλλικής Έπανάστασης και έχουν μεταφράσει την «Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του Πολίτη», η οποία είχε ψηφιστεί τό έτος 1789 από την Έθνική Συντακτική Συνέλευση των αντιπροσώπων του γαλλικού λαού. Βλ. σχετικά, Δημαράς, *Νεοελληνικός Διαφωτισμός*, σσ. 10-14. Επίσης, για τις ιδέες του Νεοελληνικού Διαφωτισμού, βλ. Κιτρομπλίδης Πασχάλης, *Νεοελληνικός διαφωτισμός: οι πολιτικές και κοινωνικές ιδέες*, Αθήνα 2009 (3η ανατύπωση).

¹⁰ Κυριατζή Ανωτία, *Πνευματική κίνηση και ιδεολογικά ρεύματα του γένους και του ελληνισμού στους χρόνους της όθωμανικής κυριαρχίας μέσα από τις εκδόσεις των φυλλαδίων*, Θεσσαλονίκη 2009, σσ. 47-48.

ή Βιέννη άποτέλεσε μία από τις σημαντικότερες παροικίες του Έλληνισμού, που διαβίωνε εκτός των έδαφών της Όθωμανικής Αυτοκρατορίας. Οί Έλληνες της Βιέννης, άφου κατάφεραν νά εξασφαλίσουν τί χορήγηση των άπαραίτητων αυτοκρατορικών προνομίων¹¹, οργανώθηκαν σέ δύο έλληνικές ορθόδοξες εκκλησιαστικές κοινότητες, στήν κοινότητα του Άγίου Γεωργίου¹² των Έλλήνων Όθωμανών ύπνκκών, μέ κέντρο τόν Ίερό Ναό του Άγίου Γεωργίου, καθώς καί στήν κοινότητα της Άγίας Τριάδος¹³ των Έλλήνων καί Βλάχων καισαροβασιλικών Αυστριακών ύπνκκών, μέ κέντρο τόν Ίερό Ναό της Άγίας Τριάδας. Οί δύο αυτές κοινότητες άναδείχθηκαν σέ πολύ σύντομο χρονικό διάστημα σέ

¹¹ Για τόν πολιτικό βίο καί τά αυτοκρατορικά προνόμια που δόθηκαν προς τούς Έλληνες της Βιέννης, βλ. Λουκάτος Σπυριδών, «Ο πολιτικός βίος των Έλλήνων της Βιέννης κατά τήν Τουρκοκρατία καί τά αυτοκρατορικά προς αυτούς προνόμια», *Δελτίον της Ιστορικής καί Έθνολογικής Έταιρείας της Ελλάδος* 15 (1961), σσ. 287-356.

¹² Η έλληνική ορθόδοξη κοινότητα του Άγίου Γεωργίου είναι ή παλαιότερη από τις δύο έλληνικές ορθόδοξες κοινότητες της Βιέννης, όπου ιδρύθηκε ήδη από τό 1723. Για τήν έλληνική ορθόδοξη κοινότητα του Άγίου Γεωργίου της Βιέννης βλ. ένδεικτικά, Ευστρατιάδης Σωφρόνιος (Μητροπολίτης Λεοντοπόλεως), *Ο έν Βιέννη ναός του Άγίου Γεωργίου καί ή κοινότης των Έλλήνων Όθωμανών ύπνκκών*, έν Αλεξανδρεία 1912. Koimzoglu Michel, *Geschichte der griechisch-orientalischen Kirchengemeinde «zum heil. Georg» in Wien*, Wien 1912. Λουκάτος, *Ο πολιτικός βίος των Έλλήνων της Βιέννης*, σσ. 309-324. Παπαδέλλης Ίγνάτιος, «Ανέκδοτα κατάστιχα καί τινα έτερα έγγραφα καί άρθρα άφορώντα τόν Ίερόν Ναόν Άγίου Γεωργίου Βιέννης (Εκ του Άρχείου της Ίερας Μητροπόλεως Αυστρίας)», *Στάχυς*, τεύχη 12-13 (1968), σσ. 96-118. Χοτζάκογλου, *Οί έλληνορθόδοξοι ναοί καί ό έλληνισμός της Βιέννης*, σσ. 19-23, 53-56. Τσιγάρας Γεώργιος, *Ο ναός του Άγίου Γεωργίου Βιέννης: ιστορία καί τέχνη*, Θεσσαλονίκη 2005. Ransmayr Anna, *Untertanen des Sultans oder des Kaisers: Struktur und Organisationsformen der beiden Wiener griechischen Gemeinden von den Anfängen im 18. Jahrhundert bis 1918*, Göttingen 2018, σσ. 37-66, 112-115, 152-153, 156-161, 228-244.

¹³ Για τήν έλληνική ορθόδοξη κοινότητα της Άγίας Τριάδας της Βιέννης, βλ., ένδεικτικά, Dudos Michael, *Die griechisch-orientalische KirchenGemeinde zur Heiligen Dreifaltigkeit in Wien. Nach dem Gemeinde - Archiv*, (Ανέκδοτη εργασία), Wien 1920. Λουκάτος, *Ο πολιτικός βίος των Έλλήνων της Βιέννης*, σσ. 314-324. Eggert Klaus, «Ο έν Βιέννη καθεδρικός έλληνικός ναός της Άγίας Τριάδος (ή επί Fleischmarkt)», *Στάχυς*, τεύχη 4-5 (1966), σσ. 35-60. Παπαδέλλης Ίγνάτιος, «Καταστατικόν της Έλληνικής Κοινότητος της Άγίας Τριάδος Βιέννης», *Στάχυς*, τεύχη 14-15 (1968), σσ. 63-79. Peyfuss Max Demeter, «Balkanorthodoxe Kaufleute in Wien. Soziale und nationale Differenzierungen im Spiegel der Privilegien für die griechischorthodoxe Kirche zur heiligen Dreifaltigkeit», *Österreichische Osthefte* 17 (1975), σσ. 258-268. Χοτζάκογλου, *Οί έλληνορθόδοξοι ναοί καί ό έλληνισμός της Βιέννης*, 12-18, σσ. 48-52. Στασινοπούλου Μαρία, «Αρχαϊκές πηγές για τήν ιστορία της κοινότητας της Άγίας Τριάδας της Βιέννης. Νέες προοπτικές», *Έδα καί έσπέρια* 7 (2007), σσ. 401-408. Καρδαμίτσι-Αδάμη Μάρω, «Ο Ίερός Ναός της Άγίας Τριάδας Βιέννης», στόν τόμο: *Σκεδός εις τιμήν: άφιερωματικός τόμος επί τη συμπληρώσει 25ετίας από της εις Επίσκοπον χειροτονίας καί 20ετίας από της ένθρονίσεως του Μητροπολίτου Αυστρίας καί Έξάρχου Ούγγαρίας καί Μεσευρώπης κ. Μιχαήλ*, Αθήνα 2011, σσ. 381-396. Τσιγάρας Γεώργιος, «Τό τέμπλο του ναού της Άγίας Τριάδας στή Βιέννη», στόν τόμο: *Τέμπλον. Άγιες μορφές, άόρατες πύλες πίστης, 20ός καί 21ος αιώνας*, Αθήνα 2017, σσ. 229-234. Ransmayr, *Untertanen des Sultans oder des Kaisers*, σσ. 85-112, 115-152, 153-156, 176-185, 194-220.

σπουδαία κέντρα του Νεοελληνικού Διαφωτισμού και της πνευματικής αναγέννησης του ευρύτερου Έλληνισμού ήδη από τα μέσα του 18^{ου} αιώνα.

Παράλληλα, μέ τη δημιουργία των δύο ελληνικών κοινοτήτων αναπτύχθηκε μία έντονη πνευματική δραστηριότητα¹⁴ με αντικειμενικό σκοπό τον φωτισμό των υπόδουλων Ελλήνων, ώστε αυτοί να διεκδικήσουν την απελευθέρωσή τους από την οθωμανική κυριαρχία. Αυτό πραγματοποιήθηκε κυρίως με την τύπωση, έκδοση και κυκλοφορία διαφόρων βιβλίων¹⁵ και εφημερίδων¹⁶.

Ιδιαίτερο ρόλο διαδραμάτισε, στα τέλη του 18^{ου} αιώνα, η ίδρυση τυπογραφείων από τον Γεώργιο Βεντόπη ή αλλιώς Βενδόπη¹⁷, καθώς και από τους αδερφούς Μαρκίδες Πούλιου¹⁸, οι οποίοι υπήρξαν στενοί συνεργάτες του Ρήγα Βελεστινλή¹⁹.

¹⁴ Για την πνευματική κίνηση των Ελλήνων της Βιέννης, βλ. ένδεικτικά, Ένεπεκίδης Πολυχρόνης, *Συμβολαί εις την μυστικήν πνευματικήν και πολιτικήν κίνησιν των Ελλήνων της Βιέννης πρό της επαναστάσεως*, Berlin 1960.

¹⁵ Για τα βιβλία που τυπώθηκαν κατά την προεπαναστατική περίοδο στη Βιέννη, Στάικος Κωνσταντίνος, *Τά τυπωμένα στί Βιέννη έλληνικά βιβλία: 1749-1800*, Αθήνα 1995.

¹⁶ Για τον ελληνικό τύπο της Βιέννης, βλ. ένδεικτικά, Λάιος Γεώργιος, *Ο έλληνικός τύπος της Βιέννης: από του 1784 μέχρι του 1821*, Αθήνα 1961.

¹⁷ Για τον Γεώργιο Βεντόπη ή αλλιώς Βενδόπη, βλ. ένδεικτικά, Λάιος Γεώργιος, «Ο Γεώργιος Βεντόπης, ο Ζακύνθιος και η πρώτη ελληνική εφημερίδα (1784)», *Επιθεώρηση Τέχνης*, έτος Α', τ.Β', 8 (Αύγουστος 1955), σσ. 149-154.

¹⁸ Για τους Έλληνες αδερφούς Μαρκίδες Πούλιου και τους συνεργάτες τους, βλ. ένδεικτικά, Βέης Νικόλαος, «Συμβολαί εις την ιστορίαν του καταστήματος των Μαρκιδών Πούλιου εν Βιέννη», *Νέοι Δρόμοι*, έτος Ε' (1942), σσ. 51, 52-53, 54-55. Λάιος Γεώργιος, *Οί αδελφοί Μαρκίδες Πούλιου, ο Γεώργιος Θεοχάρης και οί άλλοι σύντροφοι του Ρήγα: ανέκδοτα έγγραφα από τά αρχεία της Βιέννης*, Αθήνα 1958. Χατζηνεωργίου Ευγενία, *Ο έλληνικός προεπαναστατικός Τύπος: Η "Εφημερίς" των Μαρκιδών Πούλιου*, (Μεταπτυχιακή εργασία που πραγματοποιήθηκε στο Άριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης), Θεσσαλονίκη 2012.

¹⁹ Ο Ρήγας Βελεστινλής υπήρξε σπουδαίος λόγιος του Νεοελληνικού Διαφωτισμού με σημαντική δράση στις Παραδουνάβιες Ήγεμονίες και ιδιαίτερα στί Βιέννη. Γεννήθηκε τό έτος 1757 στό Βελεστίνο της Μαγνησίας. Ο νεαρός Ρήγας διδάχθηκε τά πρώτα γράμματα στό Βελεστίνο και αργότερα στί Ζαγορά. Κατόπιν, αναχώρησε γιά τά Άμπτελάκια γιά περαιτέρω μόρφωση. Μετά την επιστροφή του, διορίστηκε διδάσκαλος στήν κοινότητα Κισσού Πηλίου. Αργότερα, ταξίδεψε και εγκαταστάθηκε στή Μονή Βατοπεδίου στό Άγιον Όρος, στήν Κωνσταντινούπολη και στις Παραδουνάβιες Ήγεμονίες. Μετά τον Ρωσοτουρκικό πόλεμο των έτων 1787-1792 εγκαταστάθηκε στί Βιέννη, όπου ξεκίνησε την περίφημη συγγραφική και έκδοτική δράση του. Ο Ρήγας έπηρεασμένος από τίς ιδέες του Ευρωπαϊκού Διαφωτισμού προχώρησε στί συγγραφί του «Θούριου», τί σύνταξη της Χάρτας, καθώς και άλλων σημαντικών βιβλίων στί Βιέννη. Επίσης, στί Βιέννη συνδέθηκε με μορφωμένους Έλληνες, τούς οποίους κατέστησε συνεργάτες στήν πλούσια πνευματική και έκδοτική του δραστηριότητα. Δόγω των έντονων επαναστατικών του ιδεών, ο Ρήγας συνελίφθη από την αυστριακή άστυνομία στήν Τεργέστη και στί συνέχεια παραδόθηκε στους Όθωμανούς Τούρκους, οι οποίοι τον θανάτωσαν στό Βελιγράδι. Γιά περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τί ζωή

Μέσα σ' αυτό τό πλαίσιο τῶν πνευματικῶν διεργασιῶν γιά τήν ἀνάπτυξη καί ἐνίσχυση τῆς ἑλληνικῆς παιδείας μέσῳ τῶν ἰδεῶν Νεοελληνικοῦ Διαφωτισμοῦ, οἱ Ἕλληνες ἔμποροι τῆς Βιέννης μερμινοῦσαν γιά τήν ἐγκύκλια μόρφωση τῶν παιδιῶν τους καί προχωροῦσαν στήν πρόσληψη Ἑλλήνων μορφωμένων διδασκάλων, ὥστε νά παραδίδουν κατ' οἶκον μαθήματα ἑλληνικῆς γλώσσας, θρησκευτικῶν, γραφῆς, ἀνάγνωσης, μαθηματικῶν καί ἄλλων μαθημάτων στά παιδιά τους²⁰. Μεταξύ αὐτῶν τῶν λογίων πού δίδαξαν ἰδιωτικά στά τέλη τοῦ 18^{ου} αἰῶνα στή Βιέννη συγκαταλέγονται ὁ Γρηγόριος Κωνσταντᾶς²¹, ὁ Πολυζῶης Κοντός²² καί πολλοί ἄλλοι.

καί τό πνευματικό ἔργο τοῦ σπουδαίου καί μεγάλου αὐτοῦ Ἕλληνα, βλ. ἐνδεικτικά, Περαβός Χριστόφορος, *Σύντομος βιογραφία τοῦ αἰδίου Ρήγα Φεραίου του Θετταλοῦ*, Ἀθήνα 1860. Legrand Emile - Λάμπρος Σπυρίδων (Μεταφραστής), *Ἀνέκδοτα ἔγγραφα περί Ρήγα Βελεστινῆ καί τῶν σὺν αὐτῷ μαρτυρησάντων*, Ἀθήνησιν 1891. Θεοφίλου Γεώργιος, *Βιογραφία Ρήγα τοῦ Φεραίου*, Ἀθήνα 1896. Ἀμαντὸς Κωνσταντίνος, *Ἀνέκδοτα ἔγγραφα περί Ρήγα Βελεστινῆ*, Ἀθήνα 1930. Καραθανάσης Ἀθανάσιος, «Μία ἑλληνική μαρτυρία ἀπὸ τῆ Βιέννη γιά τίς πρώτες συλλήψεις τῶν συνεργατῶν τοῦ Ρήγα Βελεστινῆ», *Μακεδονικά* 18 (1978), σσ. 92-102. Woodhouse C. M., *Ρήγας Βελεστινῆς. Ὁ πρωτομάρτυρας τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασης*, Ἀθήνα 1997. Σειρηνίδου Βάσω, «Κοσμοπολιτισμός, μοναρχία καί πολυεθνική πραγματικότητα, Ἡ Βιέννη τῶν Ἑλλήνων καί τοῦ Ρήγα», *Μνήμων* 21 (1999), σσ. 189-200.

²⁰ Ὁ ἐγκριτὸς ἔρευνητὴς τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Βιέννης Σπυρίδων Λουκάτος ἀναφέρει ὅτι στή Βιέννη ὑπῆρχε ἑλληνικό σχολεῖο, τό ὁποῖο λειτουργοῦσε ἦδη ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ 18^{ου} αἰῶνα, χωρίς ὥστόσο νά εἶναι δημόσιο καί κατάλληλα ὀργανωμένο. Βλ. σχετικά, Λουκάτος, *Ὁ πολιτικὸς βίος τῶν Ἑλλήνων τῆς Βιέννης*, σ. 324.

²¹ Ὁ Γρηγόριος Κωνσταντᾶς (1758-1844) συγκαταλέγεται στοὺς σπουδαίους Διδασκάλους τοῦ Γένους καί σημαντικοὺς ἐκπροσώπους τοῦ Νεοελληνικοῦ Διαφωτισμοῦ μέ πλούσια συγγραφικὴ καί ἐκδοτικὴ δράση. Γεννήθηκε στὶς Μηλιές Πηλίου τό ἔτος 1758. Διδάχθηκε τὰ πρώτα γράμματα στή γενέτειρά του καί στή συνέχεια χειροτονήθηκε στόν πρώτο βαθμὸ τῆς ἱερωσύνης στή Σκόπελο. Ἀργότερα, ἐπισκέφτηκε τό Ἅγιον Ὅρος, τὴ Χίο, τὴν Κωνσταντινούπολη, τό Βουκουρέστι, τὴ Στεφανούπολη καί τελικὰ τὴ Βιέννη. Στή Βιέννη μελέτησε τίς εὐρωπαϊκῆς γλώσσες καί διορίστηκε ὡς ἰδιωτικὸς διδάσκαλος, παραδίδοντας μαθήματα σέ παιδιά πλουσίων ἐμπόρων πού διέμεναν στή Βιέννη. Κατόπιν, σπούδασε στό Πανεπιστήμιο τοῦ Χάλλε στήν Πρωσία καί ἐπίδοθηκε στή συγγραφὴ, ἐπιμέλεια καί ἔκδοση διαφόρων βιβλίων. Ὑπηρέτησε ὡς διδάσκαλος στά Ἄμπελάλια, στήν Κωνσταντινούπολη καί στὶς Μηλιές Πηλίου. Διετέλεσε στενὸς συνεργάτης τοῦ πρώτου Κυβερνήτη τοῦ νεοσύστατου ἑλληνικοῦ κράτους Ἰωάννη Καποδίστρια, ὑπηρετώντας ὡς Ἐφορὸς τῆς Παιδείας (1824-1828), καθὼς καί στή διοκοῦσα ἐπιτροπὴ τοῦ Ὀρφανοτροφείου τῆς Αἰγίνας (1828-1834). Μετὰ τὴ δολοφονία τοῦ Ἰωάννη Καποδίστρια καί τὴ σύγκρουσί του μέ τὸν Βασιλιᾶ Ὁθῶνα, ἐπέστρεψε στή γενέτειρά του, ὅπου δίδασκε ἀμισθί στή σχολή πού ὑπῆρχε ἐκεῖ. Ὁ σπουδαῖος λόγιος Γρηγόριος Κωνσταντᾶς ἔφυγε ἀπὸ τὴ ζωὴ τό ἔτος 1844, προσφέροντας ἀνεκτίμητο καί μοναδικὸ ἔργο στήν ἐκπαίδευση τοῦ Γένους. Γιά τὸν Γρηγόριο Κωνσταντᾶ, βλ. ἐνδεικτικά, Καμπλάρης Ρήγας, *Γρηγορίου Κωνσταντᾶ, Βιογραφία - Λόγοι - Ἐπιστολαί*, Ἀθήνα 1897. Μουρτζανὸς Θεμιστοκλῆς, *Γρηγόριος Κωνσταντᾶς: βίος, ἔργο* (Διδακτορικὴ διατριβὴ πού ἐκπονήθηκε στό Ἀριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης), Θεσσαλονίκη 2009.

²² Ὁ Πολυζῶης Κοντός (μέσα 18ου - ἀρχές 19ου αἰῶνα) συγκαταλέγεται στοὺς σπουδαίους Διδασκάλους τοῦ Γένους καί σημαντικοὺς ἐκπροσώπους τοῦ Νεοελληνικοῦ Διαφωτισμοῦ μέ πλούσια συγ-

Ἐν τῷ μεταξύ, στίς ἀρχές τοῦ 19ου αἰῶνα, καί πῶς συγκεκριμένα τό ἔτος 1801, οἱ Ἕλληνες τῆς Βιέννης ἀποφάσισαν νά ἰδρῦσουν ἑλληνικό σχολεῖο γιά τήν μόρφωση τῶν παιδιῶν τους, τά ὁποῖα μέχρι ἐκεῖνη τήν περίοδο διδάσκονταν τά ἐγκύκλια γράμματα στό σπίτι τους. Εἰδικότερα, στή Γενική Συνέλευση τῆς κοινότητας τῆς Ἁγίας Τριάδας, πού πραγματοποιήθηκε στίς 10 Μαρτίου 1801, ἀποφασίστηκε ἡ ἴδρυση ἑλληνικοῦ σχολεῖου, τό ὁποῖο θά ἐνισχυόταν οἰκονομικά ἀπό διάφορες χορηγίες καί κληροδοτήματα προερχόμενα ἀπό εὐπορους Ἕλληνες τῆς Βιέννης²³.

Σέ μία δεύτερη συνεδρίαση τῆς συνέλευσης τῆς κοινότητας τῆς Ἁγίας Τριάδας στίς 13 Μαρτίου 1801, ἀποφασίστηκε ὅτι οἱ Ἕλληνες χορηγοί πού μερίμνησαν γιά τί δημιουργία καί ἐνίσχυση τοῦ ἑλληνικοῦ σχολεῖου θά ἔπρεπε νά ὑπηρετήσουν ὡς ἐπόπτες ἢ ἀλλιῶς ἔφοροι²⁴. Ἐπιπρόσθετα, στή συγκεκριμένη γενική συνέλευση ἀποφασίστηκε τό σχολεῖο νά στεγάζεται στόν δεύτερο ὄροφο τοῦ κτηρίου τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἁγίας Τριάδας²⁵.

Λίγο καιρό ἀργότερα, στίς 19 Μαΐου 1804 ὁ Αὐτοκράτορας Φραγκίσκος Α΄ τῆς Αὐστρίας (1768-1835) χορήγησε ἐπίσημο αὐτοκρατορικό διάταγμα πού ἀφοροῦσε τήν Ἑλληνική Ἐθνική Σχολή, παραχωρώντας αὐτοκρατορικά προνόμια²⁶ γιά τήν ἴδρυση, ὀργάνωση καί λειτουργία τῆς Ἑλληνικῆς Ἐθνικῆς Σχολῆς στή Βιέννη.

Ὅταν ὁ αὐτοκράτορας Φραγκίσκος Α΄ παραχώρησε τό δικαίωμα στήν ἑλληνική κοινότητα τῆς Ἁγίας Τριάδας τῶν Αὐστριακῶν ὑπηκόων νά ἰδρῦσει ἑλληνικό σχολεῖο, ἀποφασίστηκε ὅτι τό σχολεῖο αὐτό θά ἔπρεπε νά βρῆται ὑπό τήν ἐποπτεία τῶν αὐστριακῶν κρατικῶν Ἀρχῶν. Πῶς συγκεκριμένα, σύμ-

---

γραφική καί ἐκδοτική δράση. Καταγόταν ἀπό τά Ἰωάννινα καί ὑπῆρξε λόγιος κληρικός τοῦ Νεοελληνικοῦ Διαφωτισμοῦ μέ σημαντική δράση στή Βενετία, τό Παρίσι, στήν Πέστη καί στίς Παραδουνάβιες Ἡγεμονίες. Γιά τίς διαθέσιμες πληροφορίες πού ἀφοροῦν τόν βίο καί τό ἔργο του, βλ. σχετικά, Μπέττης Στέφ., «Συμβολή στή μελέτη τοῦ Ἡπειρωτικοῦ Διαφωτισμοῦ. IV. Πολυζώης Κοντός, ὁ φοιβόλιπτος Γιαννώτης παπιδάσκαλος», *Ἡπειρωτική Ἔστια*, τεῦχος 203-204 (1969), 128-133. Μπέττης Στέφ., «Συμβολή στή μελέτη τοῦ Ἡπειρωτικοῦ Διαφωτισμοῦ. IV. Πολυζώης Κοντός, ὁ φοιβόλιπτος Γιαννώτης παπιδάσκαλος», *Ἡπειρωτική Ἔστια*, τεῦχος 205-206 (1969), σσ. 204-214.

²³ Ransmayr, *Untertanen des Sultans oder des Kaisers*, σ. 127.

²⁴ Ransmayr, ὁ.π., σ. 127.

²⁵ Ransmayr, ὁ.π., σ. 127.

²⁶ Γιά τά αὐτοκρατορικά προνόμια πού ἀφοροῦσαν τήν ὀργάνωση καί τί λειτουργία τοῦ σχολεῖου, βλ. Λουκάτος, Ὁ πολιτικός βίος τῶν Ἑλλήνων τῆς Βιέννης, σσ. 324-332, 347-350. Malli Katharina, *Die griechische Nationalschule in Wien im 20. Jahrhundert* (Μεταπτυχιακή ἐργασία πού πραγματοποιήθηκε στό Πανεπιστήμιο τῆς Βιέννης), Wien 2007, 26-29. Δορδανᾶς, *Ἡ Ἐθνική τῶν Ἑλλήνων Σχολή τῆς Βιέννης*, σσ. 163-166.

φωνα μέ τό αὐτοκρατορικό διάταγμα πού ἀφοροῦσε τήν ἴδρυση καί λειτουργία τῆς Ἑλληνικῆς Ἐθνικῆς Σχολῆς, ἡ ἐποπτεία καί ἡ διοίκηση τοῦ σχολείου ἀνατέθηκε στήν κοινότητα τῆς Ἁγίας Τριάδας, ἡ ὁποία μποροῦσε νά ἐκλέγει τρία μέλη ἀπό τά συμμετέχοντα μέλη της, τά ὁποία θά ἐνεργοῦσαν ὡς ἔφοροι τοῦ σχολείου, πάντοτε μέ τή συνεργασία τῶν αὐστριακῶν κρατικῶν Ἀρχῶν²⁷. Ἐπιπρόσθετα, στό διάταγμα ἀναφερόταν ὅτι τό σχολεῖο θά στεγαζόταν στόν δεύτερο ὄροφο τοῦ κτιρίου τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἁγίας Τριάδας, θά εἶχε φωτεινές καί εὐρύχωρες αἴθουσες καί θά μποροῦσε νά λειτουργεῖ μέχρι τέσσερις σχολικές τάξεις γιά τίς ἀνάγκες τῆς διδασκαλίας τῶν μαθητῶν καί τῶν μαθητριῶν²⁸.

Οἱ μαθητές καί οἱ μαθήτριες τοῦ σχολείου θά διδάσκονταν θρησκευτικά, ἀνάγνωση, γραφή, ἀριθμητική, ἑλληνική γλῶσσα, καθὼς καί ἄλλα μαθήματα, ἐνῶ οἱ δάσκαλοι τοῦ σχολείου θά ἔπρεπε νά διακρίνονται γιά τίς ἠθικές ἀρχές καί ἀξίες τους, καθὼς καί νά ἐξετάζονται γιά κατάλληλες παιδαγωγικές δεξιότητες ἀπό τήν ἀρμόδια Ἀρχή πρὶν ἀπό τήν πρόσληψή τους²⁹. Παράλληλα, οἱ ἐκπαιδευτικοί θά ἔπρεπε νά γνωρίζουν τήν ἑλληνική καί τή γερμανική γλῶσσα, ἐνῶ ἡ ἐνοριακή ἐπιτροπή τῆς Ἁγίας Τριάδας, πού ἦταν ὑπεύθυνη γιά τήν ὀργάνωση καί τή λειτουργία τοῦ σχολείου, εἶχε τό δικαίωμα νά προτείνει, νά δέχεται καί νά ἀπολύει δασκάλους, μέ τήν τελική ἀπόφαση νά ἀνήκει ὡστόσο στίς ἀρμόδιες αὐστριακές κρατικές Ἀρχές³⁰. Τά σχολικά βιβλία ἔπρεπε νά εἶναι δίγλωσσα, δηλαδή νά περιέχουν ἀπό τή μία πλευρά τό γερμανικό κείμενο καί ἀπό τήν ἄλλη πλευρά τό ἑλληνικό κείμενο, ὥστε νά καλλιεργεῖται παράλληλα ἡ ἐκμάθηση τῆς ἑλληνικῆς καί γερμανικῆς γλῶσσας στούς μαθητές καί στίς μαθήτριες τοῦ σχολείου³¹.

Λίγα χρόνια ἀργότερα μετά τήν ἐπίσημη λειτουργία τοῦ σχολείου, δημιουργήθηκε ξεχωριστό ἑλληνικό τμήμα μέσα στό σχολεῖο, ὥστε νά καταστεῖ τό σχολεῖο ἐλκυστικό γιά τά ἑλληνόπουλα πού προέρχονταν ἀπό τίς Παραδουνάβιες Ἡγεμονίες καί γενικότερα ἀπό τόν γεωγραφικό χῶρο τῆς Νοτιοανατολικῆς Εὐρώπης³².

Εἶναι γεγονός ὅτι ἡ προαναφερθεῖσα χορήγηση αὐτοκρατορικῶν προνομίων σέ συνδυασμό μέ τήν ἐπίσημη κρατική ἀναγνώριση καί ὑποστήριξη βοήθησε

²⁷ Malli, *Die griechische Nationalschule*, σσ. 26-27.

²⁸ Malli, ὁ.π., σ. 27.

²⁹ Ὅ.π., σ. 28.

³⁰ Ὅ.π., σ. 28.

³¹ Ὅ.π., σ. 28.

³² Ὅ.π., σσ. 29-30.

στήν εύρυθμη οργάνωση και λειτουργία του σχολείου μέσα από τί στελέχωσή του από κατάλληλους εκπαιδευτικούς, οί όποίοι είχαν επηρεαστεί από τίς ιδέες του Εύρωπαϊκού Διαφωτισμού και ύπηρεξαν φορείς του Νεοελληνικού Διαφωτισμού.

Μεταξύ αυτών των λογίων πού δίδαξαν κατά τίς πρώτες δεκαετίες του 19ου αιώνα στην Έλληνική Έθνική Σχολή τής Βιέννης συγκαταλέγονται οί σπουδαίοι διδάσκαλοι και λόγιοι του Νεοελληνικού Διαφωτισμού, ό Δημήτριος Νικολάου Δάρβαρης³³, Άνθιμος Γαζής³⁴, Νεόφυτος Δούκας³⁵, Θεόκλητος Φαρ-

³³ Ό Δημήτριος Νικολάου Δάρβαρης (1757-1823) συγκαταλέγεται στους σπουδαίους Διδασκάλους του Γένους και σημαντικούς εκπροσώπους του Νεοελληνικού Διαφωτισμού με πλούσια συγγραφική και έκδοτική δράση. Ύπηρεξε ό πρώτος δάσκαλος τής Έλληνικής Έθνικής Σχολής Βιέννης. Δίδαξε άμισθί από τήν 1^η Οκτωβρίου 1801 μέχρι τίς 14 Απριλίου 1802, δηλ. πριν έγκριθεί άκόμη επίσημα άπ' τίς Άρχές ή ίδρυσή της, με δεύτερο δάσκαλο τόν Βασίλειο Παπαευθυμίου. Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τόν βίο και και τό έργο του συγκεκριμένου Έλληνα λογίου, βλ. ένδεικτικά, Γιουπλάκης Αθανάσιος, «Δημήτριος Νικ. Δάρβαρης (1757-1823). Ό εκ Κλεισούρας τής Μακεδονίας διδάσκαλος του Γένους», *Γρηγόριος ό Παλαμής* 54 (1971), σσ. 313-323, 403-409.

³⁴ Ό Άνθιμος Γαζής (1764-1828) συγκαταλέγεται στους σπουδαίους Διδασκάλους του Γένους και σημαντικούς εκπροσώπους του Νεοελληνικού Διαφωτισμού με πλούσια συγγραφική και έκδοτική δράση. Γεννήθηκε στις Μπλιές του Πηλίου τό 1764. Άφού δίδαχθηκε τά ένγκύκλια γράμματα στή γενέτειρά του, στή συνέχεια μετέβη στή Ζαγορά και στήν Κωνσταντινούπολη, όπου χειροτονήθηκε διάκονος και πρεσβύτερος. Κατόπιν, τό 1796 μετέβη στή Βιέννη, όπου διορίστηκε εφημέριος του Ίερού Ναού του Αγίου Γεωργίου. Στή Βιέννη ανέπτυξε αξιόλογη συγγραφική και έκδοτική δραστηριότητα. Τό έτος 1811 ύπηρεξε ό πρωτεργάτης γιά τήν έκδοση και τήν κυκλοφορία του περιοδικού με τήν όνομασία: «Λόγιος Έρμής». Επίσης, τό 1814, σε συνεργασία με σημαντικούς Έλληνες διανοούμενους, ίδρυσε τί Φιλόμουσο Έταιρεία τής Βιέννης. Μερίμνησε ιδιαίτερα γιά τήν ίδρυση, οργάνωση και λειτουργία σχολείου στις Μπλιές του Πηλίου. Ό ίδιος, ως μνημόνος στή Φιλική Έταιρεία, βοήθησε στήν οργάνωση του Έθνικοαπελευθερωτικού Αγώνα του 1821 με τί συγγραφική και έκδοτική δραστηριότητα του. Κατά τί διάρκεια του ένστολου αγώνα Διημέρισε μέλος του Άρειού Πάγου και συμμετείχε στήν Α' Έθνοσυνέλευση τής Επιδάουρου, στήν Β' Έθνοσυνέλευση Άστρους και στήν Γ' Έθνοσυνέλευση τής Τροιζίνας. Άργότερα, διορίστηκε σχολάρχης στήν Ήνο και τί Σύρο. Άπεβίωσε πάμπτωχος τό έτος 1828. Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τόν βίο και και τό έργο του συγκεκριμένου Έλληνα λογίου βλ. ένδεικτικά Εύστρατιάδης, Ό έν Βιέννη ναός του Αγίου Γεωργίου, σσ. 136-138, 143-149. Γριτσόπουλος Τάσος, «Η Διαθήκη Άνθιμου Γαζή», *Δελτίον τής Ιστορικής και Έθνολογικής Έταιρείας τής Ελλάδος* 15 (1961), σσ. 351-355. Χατζηφώτης Ίωάννης, *Άνθιμος Γαζής (1758-1828): νέα θεώρηση τής ζωής και του έργου του με έπιλογή κειμένων του και δεκάξι πίνακες*, [Αθήνα], 1969. Καρμυπερόπουλος Δημήτριος, *Γνώσεις άνατομίας και φυσιολογίας του Θεσσαλού Διδασκάλου του Γένους Άνθιμου Γαζή*, Αθήνα 1993. Ζουπτος Γεώργιος, *Άνθιμος Γαζής: ό άναγεννητής έθναπόστολος, ό κοινωνικός μεταρρυθμιστής, ό αγωνιστής δημοσιογράφος*, Αθήνα 2000 (2η Έκδοση). Nikolitsis Ioannis, *Der Archimandrit Anthimos Gazis als Pfarrer der Kirche zum heiligen Georg in Wien*, (Μεταπτυχιακή έργασία πού πραγματοποιήθηκε στό Πανεπιστήμιο τής Βιέννης), Wien 2022.

³⁵ Ό Νεόφυτος Δούκας (1760-1845) συγκαταλέγεται στους σπουδαίους Διδασκάλους του Γένους και σημαντικούς εκπροσώπους του Νεοελληνικού Διαφωτισμού με πλούσια συγγραφική και έκδοτική δράση. Γεννήθηκε στή Άνω Σουδενά της περιοχής του Ζαγορίου στήν Ήπειρο. Σέ νεαρή ηλικία έγκαταστάθηκε στό μοναστήρι τής Εύαγγελίστριας. Χειροτονήθηκε διάκονος και σε ηλικία

μακίδης³⁶, Μισαίλ Άποστολίδης³⁷, Βασίλειος Παπαευθυμίου³⁸, Κωνσταντίνος

μόλις 18 χρονών πρεσβύτερος. Φοίτησε στά σχολεία τών Ιωαννίνων και του Μετσόβου και αργότερα στην Αύθεντική Σχολή του Βουκουρεστίου. Κατόπιν, τό 1803, διορίστηκε εφημέριος τής έλληνικής ορθόδοξης κοινότητας του Άγίου Γεωργίου στή Βιέννη, όπου παρέμεινε συνολικά γιά 12 χρόνια. Στή Βιέννη ανέπτυξε πλούσια έκκλησιαστική, εκπαιδευτική, συγγραφική και έκδοτική δραστηριότητα. Τό 1815 επέστρεψε στό Βουκουρέστι και ανέλαβε τί διεύθυνση τής σχολής. Τό 1820 μυήθηκε στή Φιλική Έταιρεία και όταν κηρύχτηκε ή Έπανάσταση, διέτρεξε όλη τήν Τρανσυλβανία ως έθναπόστολος. Λίγα χρόνια αργότερα τό 1831, μέ τόν έρχομό του πρώτου Κυβερνήτη του νεοσυστατου Έλληνικού κράτους Ιωάννη Καποδίστρια, μέ τόν οποίο είχε συνδεθεί κατά τήν παραμονή του στή Βιέννη και πύο συγκεκριμένα, κατά τί σύσταση και λειτουργία τής Φιλολογικής Έταιρείας Βιέννης, αποφασίζει νά κατέλθει και εκείνος στήν Αίγινα, όπου ανέλαβε τί διεύθυνση του Όρφανοτροφείου τής Αίγινας. Διορίστηκε πρώτος διευθυντής τής Ριζαρείου Σχολής αλλά δέν πρόφτασε νά αναλάβει τά καθήκοντά του λόγω γήρατος. Απεβίωσε τό έτος 1845. Γιά περισσότερες πληροφορίες σχετικά μέ τόν βίο και κατά τό έργο του συγκεκριμένου Έλληνα λογίου βλ. ένδεικτικά Ευστρατιάδης, *Ό έν Βιέννη ναός του Άγίου Γεωργίου*, σσ. 138-141. Χαριλάου Νεόφυτος, *Ό Νεόφυτος Δούκας και ή συμβολή του στό νεοελληνικό Διαφωτισμό*, Αθήνα 2003. Ζαμπτακίδης Άριστοφάνης, *Νεόφυτος Δούκας: Ό Ήπειρώτης λόγιος ιερομόναχος και τό εκπαιδευτικό του έργο. Συμβολή στην Ιστορία τής Νεοελληνικής Έκπαιδεύσεως*, Θεσσαλονίκη 2005.

³⁶ Ό Θεόκλητος Φαρμακίδης (1784-1860) συγκαταλέγεται στους σπουδαίους Διδασκάλους του Γένους και σημαντικούς εκπροσώπους του Νεοελληνικού Διαφωτισμού μέ πλούσια συγγραφική και έκδοτική δράση. Γεννήθηκε στή Νίκαια τής Λάρισης τό έτος 1784. Τό έτος 1802, αφού έλαβε τήν έγκύκλια μόρφωση στή γενετειρά του και στήν περιοχή τής Λάρισης, χειροτονήθηκε διάκονος και έλαβε τό όνομα Θεόκλητος. Κατόπιν, μετέβη στήν Κωνσταντινούπολη και φοίτησε στή Μεγάλη του Γένους Σχολή. Αργότερα, φοίτησε στή σχολή τών Κυδωνιών και στήν Ακαδημία του Ιασίου. Στή συνέχεια, χειροτονήθηκε πρεσβύτερος και έμεινε γιά μικρό διάστημα στό Βουκουρέστι. Μετά τήν άποχώρηση του Άνθιμου Γαζή από τί Βιέννη, ό Θεόκλητος ανέλαβε τόν ρόλο του αρχισυντάκτη στό περιοδικό μέ τήν όνομασία «Λόγιος Έρμης». Στό συγκεκριμένο περιοδικό υπερασπίστηκε τίς γλωσσικές άπόψεις του Άδαμαντίου Κοραή. Μετά άποφάσισε νά εγκαταλείψει τί Βιέννη και νά εγκατασταθεί στό Πανεπιστήμιο του Γκέτινγκεν στή Γερμανία. Τόν Μάιο του 1821 άποφάσισε νά ταξιδέψει στήν έπαναστατημένη Ελλάδα, όπου έλαβε μέρος σέ όλες τίς Έθνοσυνελεύσεις. Υπήρξε έκδότης τής πρώτης έλληνικής εφημερίδας μέ τόν τίτλο: «Έλληνική Σάλπιγξ», και τό 1827 διορίστηκε αρχισυντάκτης τής Γενικής Έφημερίδος τής Ελλάδος. Συγκρούστηκε μέ τόν πρώτο Κυβερνήτη Ιωάννη Καποδίστρια και μέ τήν έλευση του άνίλικου Βασιλέα Όθωνα υπήρξε στενός συνεργάτης του άντιβασιλέα Μάουρερ. Από τί θέση αυτή ό Θεόκλητος Φαρμακίδης πρότεινε στόν Μάουρερ νά προχωρήσουν στήν άνεξαρτησία τής έλλαδικής έκκλησίας από τό Οικουμενικό Πατριαρχείο. Γιά τό σοβαρό αυτό θέμα, συγκρούστηκε μέ τόν λόγιο κληρικό Κωνσταντίνο Οικονόμο τόν έξ Οικονόμων. Τό έτος 1833, πρωτοστάτησε στήν άντικανονική άνακίρυξη του αυτοκέφαλου τής Έκκλησίας τής Ελλάδος και στή συνέχεια, διορίστηκε Γραμματέας τής Τερψι Συνόδου τής Έκκλησίας του Βασιλείου τής Ελλάδος. Ό Θεόκλητος Φαρμακίδης υπήρξε ένθερμος ύποστηρικτής τής αυτοκεφαλίας τής Έκκλησίας τής Ελλάδος από τό Οικουμενικό Πατριαρχείο. Απεβίωσε πάμπρωτος στήν Αθήνα τό έτος 1860. Γιά περισσότερες πληροφορίες σχετικά μέ τόν βίο και τό έργο του συγκεκριμένου Έλληνα λογίου βλ. ένδεικτικά Ευστρατιάδης, *Ό έν Βιέννη ναός του Άγίου Γεωργίου*, σσ. 149-152. Παπακωνσταντίνου Κωνσταντίνος, *Θεόκλητος Φαρμακίδης: 1784-1860*, Λάρισα 1969. Δουρούκα Παναγιώτα-Δίμητρα, *Ή συμβολή του Θεόκλητου Φαρμακίδη στην έκδοση πατερικών έρμηνευτικών Υπομνημάτων τής Καινης Διαθήκης στην εποχή του* (Μεταπτυχιακή έργασία πού πραγματοποιήθηκε στό Έθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών), Αθήνα 2017.

Κοῦμας³⁹, Ἀθανάσιος Σταγειρίτης⁴⁰ καί πολλοί ἄλλοι, οἱ ὁποῖοι μέ τήν πλούσια συγγραφική καί ἐκδοτική δραστηριότητά τους, μετέφεραν τίς ἰδέες τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Διαφωτισμοῦ στόν ἑλληνικό πνευματικό χῶρο, καθώς καί στίς παρούσες τοῦ Ἑλληνισμοῦ στήν Κεντρική Εὐρώπη καί στίς Παραδουνάβιες Ἡγεμονίες.

Σ' ὅλη τή διάρκεια τοῦ 19^{ου} αἰῶνα, ἡ Ἑλληνική Ἐθνική Σχολή λειτούργησε

³⁷ Ὁ Μισαῖλ Ἀποστολίδης (1789-1862) συγκαταλέγεται στούς σπουδαίους Διδασκάλους τοῦ Γένους καί σημαντικούς ἐκπροσώπους τοῦ Νεοελληνικοῦ Διαφωτισμοῦ μέ πλούσια συγγραφική καί ἐκδοτική δράση. Ὁ Μισαῖλ Ἀποστολίδης γεννήθηκε τό 1789 καί καταγόταν ἀπό τό Μελισσογιό Κισάμου τῆς Κρήτης. Ἐκάθη μοναχός στή Μονή Γωνιάς καί στή συνέχεια γιά σπουδές στή Σμύρνη. Ἀργότερα, ἀποφάσισε νά ἐγκατασταθεῖ στή Βιέννη, ὅπου χρημάτισε διδάσκαλος στήν Ἑλληνική Ἐθνική Σχολή. Στή συνέχεια, ἐγκαταστάθηκε στήν Τεργέστη καί τελικά στό Μόναχο, προσφέροντας σημαντικό ἐκκλησιαστικό καί ἐκπαιδευτικό ἔργο. Τό 1832, κατόπιν πρόσκλησης τοῦ βασιλιά τῆς Βαυαρίας Λουδοβίκου, δίδαξε τήν ἑλληνική γλώσσα στόν ἐκλεγέντα βασιλιά τῆς Ἑλλάδος Ὁθωνα, τόν ὁποῖο συνόδευσε στήν Ἑλλάδα τό ἔτος 1833. Τό 1837 μέ τήν ἴδρυση τοῦ Ὁθωνοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν διορίστηκε ἀπό τοὺς πρώτους καθηγητές τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς καί συγχρόνως πρῶτος Σχολάρχης (Κοσμίτορας). Διετέλεσε πρῶτανος τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Ἀθηνῶν καί διευθυντής τῆς Ριζαρείου Σχολῆς. Στό ζήτημα τοῦ Ἀυτοκεφάλου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀκολούθησε τή γραμμή τοῦ Θεόκλητου Φαρμακίδη, τόν ὁποῖο διαδέχθηκε στή θέση τοῦ Γραμματέα τῆς Ἱερᾶς Συνόδου. Ἀπό τό 1852 ἕως καί τό 1861 διαποίησε τήν Ἀρχιεπισκοπή Πατρῶν καί Ἡλείας. Τό ἔτος 1861 ἐξελέγη Μητροπολίτης Ἀθηνῶν. Ἀπεβίωσε τό ἔτος 1862. Γιά περισσότερες πληροφορίες σχετικά μέ τόν βίο καί καί τό ἔργο τοῦ διακεκριμένου Ἑλλῆνα λογίου βλ. ἐνδεικτικά Φυτράκης Ἀνδρέας, «Μισαῖλ Ἀποστολίδης ἐπί τῆ ἑκατονταετηρίδι ἀπό τοῦ θανάτου του (1862-1962)», *Ἐπιστημονική Ἐπετηρίς Θεολογικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν* 15 (1964), 767-805. Πετράκος Δαμασκηνός-Νικόλαος, *Ἱερὰ Μητρόπολις Ἡλείας: ἱστορική ἐξέλιξη - σημερινή κατάστασι* (Διδακτορική διατριβή πού ἐκπονήθηκε στό Ἀριστοτέλειο Πανεπιστήμιο τῆς Θεσσαλονίκης), Θεσσαλονίκη 2014, σσ. 196-197.

³⁸ Ὁ Βασίλειος Παπαευθυμίου (μέσα 18ου - ἀρχές 19ου αἰῶνα) συγκαταλέγεται στούς σπουδαίους Διδασκάλους τοῦ Γένους καί σημαντικούς ἐκπροσώπους τοῦ Νεοελληνικοῦ Διαφωτισμοῦ μέ σημαντικό καί ἀξιόλογο διδασκαλικό, συγγραφικό, μεταφραστικό καί ἐκδοτικό ἔργο. Γιά περισσότερες πληροφορίες σχετικά μέ τόν βίο καί καί τό ἔργο τοῦ διακεκριμένου Ἑλλῆνα λογίου βλ. ἐνδεικτικά Βαρσαμίδης Ἀθανάσιος, *Ὁ λόγιος Βασίλειος Παπαευθυμίου, μέσα 18ου - ἀρχές 19ου αἰ. καί ἡ συμβολή του στό νεοελληνικό διαφωτισμό*, Θεσσαλονίκη 2014.

³⁹ Ὁ Κωνσταντῖνος Κοῦμας (1777-1836) συγκαταλέγεται στούς σπουδαίους Διδασκάλους τοῦ Γένους καί σημαντικούς ἐκπροσώπους τοῦ Νεοελληνικοῦ Διαφωτισμοῦ μέ σημαντικό καί ἀξιόλογο διδασκαλικό, συγγραφικό, μεταφραστικό καί ἐκδοτικό ἔργο. Γιά περισσότερες πληροφορίες σχετικά μέ τόν βίο καί τή δράση τοῦ σημαντικοῦ Ἑλλῆνα λογίου βλ. ἐνδεικτικά Stassinopoulou Maria, *Weltgeschichte im Denken eines griechischen Aufklärers. Konstantinos Michail Koumas als Historiograph*, Frankfurt am Main-Berlin-Bern-New York-Paris-Wien 1992. Τσιρκόγλου-Λαγουδά Φωτεινή *Ὁ Θεσσαλός λόγιος - παιδαγωγός τοῦ Νεοελληνικοῦ Διαφωτισμοῦ Κωνσταντῖνος Μ. Κοῦμας: ἡ ζωή - τό ἔργο του - οἱ ἰδέες του*, Θεσσαλονίκη 1997.

⁴⁰ Ὁ Ἀθανάσιος Σταγειρίτης (1780-1840) συγκαταλέγεται στούς σπουδαίους Διδασκάλους τοῦ Γένους καί σημαντικούς ἐκπροσώπους τοῦ Νεοελληνικοῦ Διαφωτισμοῦ μέ σημαντικό καί ἀξιόλογο διδασκαλικό, συγγραφικό, μεταφραστικό καί ἐκδοτικό ἔργο. Γιά περισσότερες πληροφορίες σχετικά μέ τό πρόσωπο καί τό ἔργο τοῦ σημαντικοῦ Ἑλλῆνα λογίου βλ. σχετικά <http://dlab.phs.uoa.gr/index.php/hellinismos/details/6/62> (Πραγματοποιήθηκε πρόσβαση στίς 15/07/2023).

χωρίς ιδιαίτερα προβλήματα με τί μέρμνα καί τίν προστασία τῶν Ἑλλήνων κατοίκων τῆς Βιέννης, οἱ ὅποιοι διακατέχονταν ἀπό μία φιλόμουση καί φιλεκπαιδευτική δραστηριότητα⁴¹.

Κατά τίς πρῶτες δεκαετίες τοῦ 20οῦ αἰῶνα ἀναδιοργανώθηκε τό σχολικό σύστημα τοῦ σχολείου μέσῳ ὀρισμένων διατάξεων. Ὅστόσο, οἱ ἀναταραχές πού προκλήθηκαν ὡς ἀποτέλεσμα τῶν πολιτικῶν καί στρατιωτικῶν γεγονότων τοῦ Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου (1914-1918), ἐπηρέασαν σημαντικά τίν ὀργάνωση καί τί λειτουργία τοῦ σχολείου. Εἰδικότερα, στίς 20 Ἰουλίου 1920 ἡ ἐνοριακή ἐπιτροπή τῆς κοινότητος τῆς Ἁγίας Τριάδας ἐνημέρωσε τόν τότε διευθυντή τοῦ ἑλληνικοῦ σχολείου Δρ. Εὐγένιο Ζωμαρίδη γιά τό γεγονός ὅτι σέ συνεδρίαση πού πραγματοποιήθηκε στίς 7 Ἰουλίου 1920 εἶχε ἀποφασιστεῖ, ὅτι λόγω τῶν σημαντικῶν δυσκολιῶν καί τῆς ἔλλειψης μαθητῶν καί μαθητριῶν ἑλληνικῆς ὑπηκοότητος, θά ἔπρεπε νά κλείσει προσωρινά τό σχολεῖο γιά τό σχολικό ἔτος 1920-1921⁴².

Λίγους μῆνες ἀργότερα, στίς 29 Σεπτεμβρίου 1920, ἡ κοινότητα τῆς Ἁγίας Τριάδας ἀνέφερε στήν ἀνώτερη σχολική Ἀρχή ὅτι τό σχολεῖο δέν θά λειτουργοῦσε πλήρως ὡς δημοτικό σχολεῖο⁴³. Ἔτσι, τό σχολεῖο συνέχισε νά λειτουργεῖ ὡς συμπληρωματικό ἀπογευματινὸ σχολεῖο καί ἡ λειτουργία τοῦ σχολείου περιορίστηκε στή διδασκαλία τῶν θρησκευτικῶν καί τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας, καθὼς οἱ μαθητές καί οἱ μαθήτριες παρακολουθοῦσαν τίν πρωτοβάθμια ἐκπαίδευση στά γενικά αὐστριακά δημοτικά σχολεῖα.

Ὁρόσημο ἔτος ἀποτελεῖ τό 1936, διότι ἐκείνη τί χρονική περίοδο τό ἑλληνικό σχολεῖο ἐγγράφηκε ὡς γλωσσικό σχολεῖο στήν ἔνωση ἰδιωτικῶν διδασκτικῶν καί ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων τοῦ Αὐστριακοῦ κράτους⁴⁴. Ἐν τῷ μεταξύ, ἐκείνη τί χρονική περίοδο ἀνέλαβε ἐφημεριακά καθήκοντα στόν Ἱερό Ναό τῆς Ἁγίας Τριάδας ὁ τότε Ἀρχιμανδρίτης Χρυσόστομος Τσίτερ⁴⁵, κατά σάρκα

⁴¹ Δορδανᾶς, *Ἡ Ἐθνική τῶν Ἑλλήνων Σχολή τῆς Βιέννης*, σ. 167.

⁴² Malli, *Die griechische Nationalschule*, 38. Δορδανᾶς, *Ἡ Ἐθνική τῶν Ἑλλήνων Σχολή τῆς Βιέννης*, σ. 176.

⁴³ Malli, ὁ.π., σ. 38.

⁴⁴ Malli, ὁ.π., σ. 39.

⁴⁵ Ὁ Χρυσόστομος Τσίτερ, κατά κόσμον Ἡρακλῆς Τσίτερ, γεννήθηκε τό ἔτος 1903 στήν Τρίγλια τῆς Βιθυνίας. Ἡ μητέρα του Ἐριφύλη Τσίτερ, ἦταν κατά σάρκα ἀδελφή τοῦ ἐθνοειρομάρτυρα Χρυσόστομου Καλαφάτη Μητροπολίτη Σμύρνης. Φοίτησε στή Θεολογική Σχολή τῆς Χάλκης καί στή Θεολογική Σχολή τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Ἀθηνῶν, ὅπου ἔλαβε τό πτυχίό του. Ἀφού προηγουμένως χειροτονήθηκε καί ὑπηρέτησε ὡς ἱεροδιάκονος, τό 1936 χειροτονήθηκε πρεσβύτερος καί στή συνέχεια διορίστηκε ἐφημέριος τοῦ ἑλληνορθόδοξου Ἱεροῦ Ναοῦ τῆς Ἁγίας Τριάδας στή

άνεπιός του άγιου έθνοϊερομάρτυρα Χρυσοστόμου Καλαφάτη Μητροπολίτη Σμύρνης, ό όποιος έργάστηκε με άμειώτο ενδιαφέρον και ιδιαίτερο ιεραποστολικό ζήλο για τήν εύρυθμη οργάνωση και λειτουργία του έλληνικού σχολείου κατά τί διάρκεια του Μεσοπολέμου (1918-1939) και τών δύσκολων έτών του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου (1939-1945)⁴⁶.

Άργότερα, μετά τό τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου⁴⁷ και τήν ίδρυση τής Ίερās Μητροπόλεως Αύστρίας τό έτος 1963⁴⁸, ή Έλληνική Έθνική Σχολή

Βιέννη. Παράλληλα με τά ποιμαντικά του καθήκοντα, σπούδασε φιλοσοφία στό Πανεπιστήμιο τής Βιέννης, όπου έλαβε διδακτορικό δίπλωμα τό 1939. Επίσης, ό Χρυσόστομος έργάστηκε ως λέκτορας τής Νέας Έλληνικής Γλώσσας στό Πανεπιστήμιο τής Βιέννης. Τό έτος 1955 χειροτονήθηκε στόν Ίερό Ναό Άγίας Τριάδος Βιέννης τιτουλάριος Έπίσκοπος Θερωών, βοηθός Έπίσκοπος τής Αρχιεπισκοπής Θουαίρων και Μεγάλης Βρετανίας με έδρα τήν πόλη τής Βιέννης. Τό έτος 1963 εξέλεγε πρώτος Μητροπολίτης τής νεοσύστατης Μητροπόλεως Αύστρίας και Έξαρχίας Έλβετίας, Ίταλίας και Ούγγαρίας του Οικουμενικού Πατριαρχείου. Με προσωπικές του ένεργειες αναγνωρίστηκε ή Ίερά Μητρόπολη Αύστρίας ως Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου με Όμοσπονδιακό Νόμο τής τότε Αύστριακής Κυβέρνησης. Έπιπρόσθετα, διετέλεσε Πατριαρχικός Έπίτροπος στί Μητρόπολη Γερμανίας κατά τήν περίοδο τής χρείας του Θρόνου τής Μητροπόλης Γερμανίας κατά τήν περίοδο 1968-1969. Τό έτος 1991 παρατιήθηκε για λόγους ύγείας ύπέρ του πνευματικού του άναστήματος μακαριστού Μητροπολίτη Μιχαήλ. Έκοιμήθη στί Βιέννη τό έτος 1995. Ό αιδίμος προκάτοχός μας Χρυσόστομος ύπήρξε λόγιος Ίεράρχης και σπουδαία προσωπικότητα του Οικουμενικού μας Πατριαρχείου. Για τόν μακαριστό Μητροπολίτη Χρυσόστομο Τσίτερ, βλ. ένδεικτικά, Στάϊκος Μιχαήλ, Μητροπολίτης Αύστρίας, «Ετικίδειος Λόγος εις τόν Μητροπολίτην πρ. Αύστρίας Χρυσόστομον», *Έκκλησία* 72 (1995), σσ. 372-376.

⁴⁶ Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τί λειτουργία τής Έλληνικής Έθνικής Σχολής κατά τήν περίοδο του Μεσοπολέμου (1918-1939) και του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου (1939-1945), βλ. Malli, *Die griechische Nationalschule*, σσ. 39-44.

⁴⁷ Άξιοσημείωτο άποτελεί ό τι μετά τόν Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο τό σχολείο άκολουθεί τήν έλληνική κρατική έκπαιδευτική πολιτική, ύποστηριζόμενο ποικιλοτρόπως άπό τό έλληνικό κράτος.

⁴⁸ Η Ίερά Μητρόπολη Αύστρίας ιδρύθηκε με Πατριαρχικό και Συνοδικό Τόμο του Οικουμενικού Πατριαρχείου τό έτος 1963, επί Πατριαρχίας του Οικουμενικού Πατριάρχη Άθηνάγορα. Όστόσο, μερικές δεκαετίες πριν άπό τήν ίδρυση τής Μητροπόλεως Αύστρίας είχε ιδρυθεί ή Μητρόπολη Ούγγαρίας και Έξαρχία Κεντρώς Εύρώπης, ή όποία μετονομάστηκε άργότερα σε Μητρόπολη Κεντρώς Εύρώπης, με πρώτο και μοναδικό ποιμενάρχη τόν μακαριστό Μητροπολίτη Άμασείας Γερμανό Καραβαγγέλ. Με τήν ίδρυσή της, τό έτος 1963, ή Μητρόπολη Αύστρίας περιελάμβανε ύπό τήν πνευματική της δικαιοδοσία τίς χώρες τής Αύστρίας, Ούγγαρίας, Έλβετίας και Ίταλίας στόν γεωγραφικό χώρο τής Κεντρικής και Νότιας Εύρώπης. Όστόσο, με τό πέρασμα τών έτών και τήν ίδρυση νέων έκκλησιαστικών έπαρχιών του Οικουμενικού Θρόνου στόν γεωγραφικό χώρο τής Κεντρικής και Νότιας Εύρώπης, ή Μητρόπολη Αύστρίας έχει μόνο ύπό τήν πνευματική δικαιοδοσία τίς τίς χώρες τής Αύστρίας και τής Ούγγαρίας. Γι΄ αυτόν τόν λόγο ό πλήρης τίτλος της είναι: «Ίερά Μητρόπολις Αύστρίας και Έξαρχία Ούγγαρίας και Μεσευρώπης». Για μία παρουσίαση τής εξέλιξης τών έκκλησιαστικών θεσμών και τής ιστορικής πορείας τής μητροπόλης, βλ. σχετικά, Plöchl Willibald, *Die Wiener orthodoxen Griechen. Eine Studie zur Rechts- und Kulturgeschichte der Kirchengemeinden zum Hl. Georg und zur Hl. Dreifaltigkeit und zur Errichtung der Metropolis von Austria*, Wien 1983. Στάϊκος Μιχαήλ (Μητροπολίτης Αύστρίας και Έξαρχος Ούγγαρίας και Μεσευρώπης), *Γερμανός Καραβαγγέλης, Μητροπολίτης Άμασείας και Έξαρχος*

συνέχισε να βρίσκεται υπό τήν έποπτεία του πρώτου εκλεγμένου Μητροπολίτη Χρυσοστόμου Τσίτερ⁴⁹. Ακολούθως, τό 1991, μετά τήν οικειοθελή παραίτηση γιά λόγους υγείας του Μητροπολίτη Χρυσοστόμου Τσίτερ, τόν διαδέχθηκε ό τότε Έπίσκοπος Χριστουπόλεως Μιχαήλ Σταΐκος⁵⁰, βοηθός Έπίσκοπος τής Ίερās Μητροπόλεως Αύστρίας, ό όποϊος διαποϊόμανε θεοφιλώς το χριστεπώνυμο πλήρωμα τής έπαρχίας έως τό 2011, έτος τής εκδημίας του.

Ό μακαριστός μητροπολίτης καί προκάτοχός μας Μιχαήλ συνέχισε μέ άμείωτο ένδιαφέρον καί έντονο ζήλο να ένδιαφέρεται γιά τί μόρφωση των νέων όμογενών, καθώς καί γιά τήν όμαλή όργάνωση καί λειτουργία τής Έλληνικης Έθνικης Σχολής. Η προσωπική του μέριμνα γιά τήν ένίσχυση τής έλληνορθόδοξης παιδείας μέσω τής άπρόσκοπτης συνέχισης τής λειτουργίας τής Έλληνικης Έθνικης Σχολής στή μητροπολιτική έδρα τής έπαρχίας υπήρξε άδιαμφισβήτητο γεγονός⁵¹. Ό ίδιος υπήρξε άξιος συνεχιστής του έργου του άμεινίστου Χρυσοστόμου.

Εϊδικότερα, οι μακαριστοί προκάτοχοί μας Χρυσόστομος καί Μιχαήλ, μέ

Κεντρίας Εύρώπης (1924-1935), Θεσσαλονίκη 1998.

⁴⁹ Γιά περισσότερες πληροφορίες σχετικά μέ τί λειτουργία τής Έλληνικης Έθνικης Σχολής εκείνη τί περίοδο καί τί μέριμνα του αοιδίου μητροπολίτη Χρυσοστόμου Τσίτερ, βλ. Malli, *Die griechische Nationalschule*, σσ. 40-50.

⁵⁰ Ό Μιχαήλ Σταΐκος γεννήθηκε τό έτος 1946 σπίν Αθήνα. Τό έτος 1964, μετά τό πέρας των γυμνασιακών του σπουδών, έγκαταστάθηκε μόνιμα στή Βιέννη, όπου προσλήφθηκε ως γραμματέας στή Μητρόπολη Αύστρίας. Χειροτονήθηκε διάκονος καί πρεσβύτερος τό έτος 1977. Κατόπιν, ανέλαβε καθήκοντα Πρωτοσυγγέλλου καί Ίερατικού Προϊσταμένου στή Βιέννη, καθώς καί Διευθυντής τής Έλληνικης Έθνικης Σχολής Βιέννης. Τό έτος 1985 χειροτονήθηκε Έπίσκοπος Χριστουπόλεως, βοηθός Έπίσκοπος τής Μητροπόλεως Αύστρίας. Τόν Νοέμβριο του 1991 έξελέγη πατριάρχη Μητροπολίτης Αύστρίας καί Ίεραρχος Ούγγαρίας καί Μεσευρώπης. Σπούδασε Θεολογία στό Άριστοτέλειο Πανεπιστήμιο τής Θεσσαλονίκης καί ανακηρύχθηκε Διδάκτωρ Θεολογίας του ίδιου Πανεπιστημίου μέ θέμα διδακτορικής διατριβής: «Ό Μητροπολίτης Άμασειας Γερμανός Καραβαγγέλης ως Ίεραρχος Κεντρίας Εύρώπης (1924-1935)». Διετέλεσε Πανεπιστημιακός Δέκτωρ γιά τί Νεοελληνική Γλώσσα καί τήν Ορθόδοξη Θεολογία στό Πανεπιστήμιο τής Βιέννης. Τιμήθηκε μέ διάφορα κρατικά καί εκκλησιαστικά παρασήμα γιά τό πολύπτυχο έργο του, μεταξύ αυτών καί μέ τίς άνώτατες διακρίσεις τής Ελλάδας καί τής Αύστρίας. Έκοιμήθη στις 18 Οκτωβρίου 2011. Ό αοιδίος προκάτοχός μας Μιχαήλ υπήρξε λόγιος Ίεράρχης καί σπουδαία προσωπικότητα του Οικουμενικού μας Πατριαρχείου. Γιά τόν μακαριστό Μητροπολίτη Μιχαήλ Σταΐκο, βλ. ένδεικτικά, Τσιγάρας Γεώργιος, «Ό Μητροπολίτης Αύστρίας καί Ίεραρχος Ούγγαρίας καί Μεσευρώπης κ. Μιχαήλ», στόν τόμο: *Σκευός εις τιμήν: άφιερωματικός τόμος επί τη συμπληρώσει 25ετίας από τής εις Έπίσκοπον χειροτονίας καί 20ετίας από τής ένθρονίσεως του Μητροπολίτου Αύστρίας καί Ίεραρχου Ούγγαρίας καί Μεσευρώπης κ. Μιχαήλ*, Αθήνα 2011, XLV-L.

⁵¹ Γιά περισσότερες πληροφορίες σχετικά μέ τί λειτουργία τής Έλληνικης Έθνικης Σχολής κατά τήν περίοδο τής άρχερατείας του αοιδίου μητροπολίτη Μιχαήλ Σταΐκου, βλ. Malli, *Die griechische Nationalschule*, σσ. 59-113.

τή συμπαράσταση του αυστριακού κράτους και τή στήριξη του ελληνικού κράτους, μερίμνησαν για τήν όμαλή λειτουργία και διοίκηση του σχολείου. Η ανύστακτη μερίμνά τους για τήν όμαλή λειτουργία και συνέχιση του έργου του αρχαιότερου σέ λειτουργία ελληνικού σχολείου τής Διασποράς με άπώτερο σκοπό τήν ένότητα του Έλληνισμού, με κέντρο πάντοτε τή Μπρόσπολη και τίς δύο ελληνικές κοινότητες στή Βιέννη, άποτελεί τό έπιστέγασμα τής μερίμνας και του μόχθου των προκατόχων μας. Έπιπρόσθετα, ή διδασκαλία των ελληνικών εγκύκλιων μαθημάτων, ή ένίσχυση τής έλληνορθόδοξης συνείδησης και ταυτότητας των μαθητών και μαθητριών, ή στελέχωση του σχολείου με κατάλληλους εκπαιδευτικούς, ό σχεδιασμός και ή πρακτική έφαρμογή κατάλληλων προγραμμάτων σπουδών, ή οργάνωση και ή διδασκαλία των μαθημάτων, ή διοργάνωση σχολικών έκδηλώσεων και άλλων δραστηριοτήτων άποτέλεσαν τους βασικούς πυλώνες για τήν ένίσχυση τής έλληνορθόδοξης συνείδησης και ταυτότητας, καθώς και για τήν ανάπτυξη τής έλληνορθόδοξης παιδείας στους μαθητές και στίς μαθήτριες.

Μετά τήν έκδημία του μακαριστού προκατόχου μας Μπροσπολίτη Μιχαήλ Στάικου, ό γράφων έξελέγη Μπροσπολίτης Αυστρίας και Ξεραχος Ούγγαρίας και Μεσευρώπης⁵² ως διάδοχος του άεμνήστου Μιχαήλ. Μέ τήν άνάληψη των νέων άρχιερατικών καθηκόντων, άποφασίσαμε νά ξεκινήσει έπειγόντως μία αναγκαία ανακαίνιση του ελληνικού σχολείου. Ό σχεδιασμός βάσει έπιστημονικών αναλύσεων ξεκίνησε τό 2012 σέ συνεργασία με τήν Όμοσπονδιακή Υπηρεσία Μνημείων τής Αυστρίας και ή εκτέλεση των έργων ανακαίνισης πραγματοποιήθηκαν τό έτος 2013. Ειδικότερα, αντικαταστάθηκαν οι έγκαταστάσεις ύγιεινής του σχολείου, έπεκτάθηκε τό σύστημα τής θέρμανσης (καλοριφέρ), ανανεώθηκαν τά πατώματα, ανακαινίστηκαν τά κουφώματα των παραθύρων και οι πόρτες ασφαλείας. Τό τότε ύπάρχον μικρό διαμέρισμα έπισκεπτών παραχωρήθηκε και στή θέση του δημιουργήθηκε μία άκόμη ευρύχωρη αίθουσα για τίς άνάγκες τής στέγασης του νηπιαγωγείου που λειτουργεί στό ελληνικό σχολείο⁵³.

---

⁵² Ό γράφων έξελέγη Μπροσπολίτης Αυστρίας άπό τήν Άγία και Ίερά Σύνοδο του Οικουμενικού Πατριαρχείου στίς 3 Νοεμβρίου 2011. Ακολούθως, στίς 30 Νοεμβρίου 2011, χειροτονήθηκε στόν τρίτο βαθμό τής ιερωσύνης άπό τόν Παναγιώτατο Οικουμενικό Πατριάρχη Βαρθολομαίο και χορεία Ίεραρχών του Οικουμενικού Θρόνου στόν Πάνσεπτο Πατριαρχικό Ναό του Άγίου Γεωργίου στό Φανάρι. Ένθρονίστηκε στόν Ίερό Καθεδρικό Ναό τής Άγίας Τριάδας Βιέννης στίς 4 Δεκεμβρίου 2011.

⁵³ Για τίς σχετικές πληροφορίες των οικοδομικών έργων που πραγματοποιήθηκαν στό πλαίσιο τής ανακαίνισης τής Έλληνικής Έθνικής Σχολής εκείνη τήν περίοδο, βλ. σχετικά, <http://>

Τό παλαιότερο αυτό έν ενεργεία σχολείο τής Διασποράς άποτελεί στίς ήμέρες μας συμπληρωματικό σχολείο προσχολικής, δημοτικής και μέσης εκπαίδευσης⁵⁴. Ύπάγεται στό εκπαιδευτικό πρόγραμμα του Έλληνικού Ύπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων, ως τμήμα ελληνικής γλώσσας, λειτουργεί σέ άπογευματινό ώράριο⁵⁵ και άποτελείται άπό περίπου 300 μαθητές και μαθήτριες. Οι έκατοντάδες μαθητές και μαθήτριες διδάσκονται μαθήματα ελληνικής γλώσσας, ελληνικού πολιτισμού, ιστορίας και θρησκευτικών. Στό σχολείο λειτουργεί Νηπιαγωγείο, Δημοτικό, Γυμνάσιο και Λύκειο, ένώ λειτουργεί και ειδικό τμήμα του μαθήματος των Θρησκευτικών⁵⁶.

Έπίσης, στον χώρο του σχολείου μας, ύπάρχει σχολική βιβλιοθήκη, ή όποια λειτουργεί ως δανειστική, λειτουργεί τμήμα χορωδίας, ένώ ύπάρχει και ή δυνατότητα παροχής συμβουλευτικής ύποστήριξης προς τους μαθητές, τους γονείς και τους εκπαιδευτικούς μέ άντικείμενο κάθε πιθανή άπορία ή δυσκολία στή διαχείριση και στήν άντιμετώπιση όλων των σταδίων και των τομέων τής άνάπτυξης των παιδιών και των εφήβων μέσω ύποστήριξης Παιδοψυχολόγου. Παράλληλα, λειτουργούν ελληνικά σχολεία στίς πόλεις Γκράτς και Σάλτσμπουργκ τής Αυστρίας⁵⁷, ως παραρτήματα τής Έλληνικής Έθνικής Σχολής,

www.iaad.at/die-griechische-schule-in-wien/ (Πραγματοποιήθηκε πρόσβαση στίς 15/07/2023).

⁵⁴ Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά μέ τί σημερινή όργάνωση και λειτουργία τής Έλληνικής Έθνικής Σχολής, βλ. σχετικά, <https://teg-es-viennis-new.europe.sch.gr/> (Πραγματοποιήθηκε πρόσβαση στίς 15/07/2023).

⁵⁵ Τό πρόγραμμα και έν γένει τό μοντέλο όργάνωσης που υιοθέτησε ή σχολή κατά τίς πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα και τό όποιο καθιερώθηκε έπίσημα τό έτος 1955, μετά τό τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου και τής άπελευθέρωσης τής Αυστρίας, άπό τον τότε Έπίσκοπο Θερωών και μετέπειτα πρώτο Μητροπολίτη Αυστρίας μακαριστό Χρυσόστομο Τσίτερ, διατηρείται μέχρι και σήμερα. Στό σχολείο μας λειτουργούν άπογευματινά τμήματα άπό Τρίτη έως και Παρασκευή, καθώς και πρωινά τμήματα τό Σάββατο.

⁵⁶ Στό σχολείο μας δίνεται άπό τό Ύπουργείο Παιδείας του Αυστριακού κράτους και τί Διεύθυνση Εκπαίδευσης του νομού τής Βιέννης ή δυνατότητα τής διδασκαλίας του όρθοδόξου μαθήματος των Θρησκευτικών, τό όποιο έχει όμολογιακό χαρακτήρα. Οι μαθητές και οι μαθήτριες βαθμολογούνται για τίν τακτική συμμετοχή και τίς επιδόσεις τους άπό τό σχολείο μας στό αυστριακό τους σχολείο, στό όποιο και λαμβάνουν άπό τον ύπεύθυνο τής τάξης τον βαθμό για τίν έξαμνιαία και έτήσια βαθμολογία. Τό μάθημα άνήκει στα ύποχρεωτικά μαθήματα του προγράμματος σπουδών του αυστριακού σχολείου και μετά άπό τί συνεχή παρακολούθηση του μέχρι τό Λύκειο (Oberstufe) είναι και έξετάσιμο για τίς τελικές προφορικές έξετάσεις για τό Απολυτήριο Λυκείου (Matura-Reifeprüfung).

⁵⁷ Άξιοσημείωτο άποτελεί ότι και τά δύο παραρτήματα τής Έλληνικής Έθνικής Σχολής στίς πόλεις Γκράτς και Σάλτσμπουργκ τής Αυστρίας ύποστηρίζονται ποικιλοτρόπως άπό τό αυστριακό και τό ελληνικό κράτος.

μέ κύριο στόχο τήν όμαλή διεξαγωγή μαθημάτων τής έλληνικής γλώσσας σέ παιδιά σχολικής ήλικίας.

Συμπερασματικά, μποροϋμε νά τονίσουμε ότι ή Παιδεία άποτελει τή σημαντικότερη παράμετρο γιά τή διατήρηση τής έθνικης, θρησκευτικής και πολιτιστικής ταυτότητας όχι μόνο τών Έλλίνων πού διαμένουν στά γεωγραφικά όρια τοϋ έλληνικοϋ κράτους αλλά και τοϋ Έλληνισμοϋ τής διασποράς, ό όποιος διατηρεί διαχρονικούς και ισχυρούς δεσμούς μέ τήν Ελλάδα και τήν Όρθόδοξη Έκκλησία. Είναι άδιαμφισβήτητο λοιπόν, ότι οί δύο κύριοι πυλώνες πού ένώνουν τούς Έλληνες τής διασποράς είναι ή τήρηση τών δεσμών μέ τή Μητέρα Ελλάδα και ή πίστη στήν Όρθόδοξη Έκκλησία. Σημαντικό ρόλο στήν καλλιέργεια και στή διατήρηση αυτών τών δύο έννοποιητικών παραγόντων άποτελει τό πολύπτυχο έργο τών εκπαιδευτικών ίδρυμάτων και τών Έερών Μητροπόλεων τοϋ Οικουμενικοϋ Πατριαρχείου σ' όλη τήν Οικουμένη.

Ένα τέτοιο χαρακτηριστικό παράδειγμα άποτελει ή Έλληνική Έθνική Σχολή, ή όποία προσφέρει σημαντική προσφορά στήν Παιδεία τοϋ Γένους μας, μέσφ τοϋ πολύπτυχου και μοναδικοϋ έργου πού έπιτελει στό πέραςμα τών αιώων. Οί ιδιαίτερες πνευματικές συνθήκες πού διαμορφώθηκαν στή Βιέννη και καρποφόρησαν μέ τήν παρουσία τών Έλλίνων έμπόρων και λογίων, τήν ίδρυση τών δύο έλληνικών κοινοτήτων και τήν ίδρυση έλληνικών τυπογραφείων, βοήθησαν στήν ανάπτυξη τοϋ Νεοελληνικοϋ Διαφωτισμοϋ, ό όποιος μεταφέρθηκε μέσφ τής συγγραφικής και έκδοτικής δραστηριότητας στόν έλληνικό πνευματικό χώρο. Έτσι, λοιπόν προέκυψε και ή ανάγκη τής ίδρυσης τής Έλληνικής Έθνικής Σχολής Βιέννης, ή όποία ώς καθίδρυμα τοϋ Οικουμενικοϋ Πατριαρχείου θά συνεχίσει νά κρατάει άναμμένο τό καντήλι τής άδιάλειπτης προσφοράς στήν Παιδεία τοϋ Γένους μας.